

Неофіта Дмитро Богданович

*аспірант кафедри теорії права та конституціоналізму
Національного університету «Львівська Політехніка»*

Neofita Dmytro

Postgraduate Student of the Department of Legal Theory and Constitutionalism

Lviv Polytechnic National University

ORCID: 0000-0001-8412-3654

**ПРОЦЕДУРА ПРОВЕДЕННЯ ПУБЛІЧНИХ КОНСУЛЬТАЦІЙ В
УКРАЇНІ ТА КРАЇНАХ ЄС**

**THE PROCEDURE OF CONDUCTING PUBLIC CONSULTATIONS IN
UKRAINE AND EU COUNTRIES: A COMPARATIVE ANALYSIS**

***Анотація.** Стаття поглиблено аналізує процедуру проведення публічних консультацій в Україні, порівнюючи її з практиками країн Європейського Союзу. Значна увага приділяється детальному вивченню нормативно-правових основ та інституційних механізмів, що регулюють цей процес. Автори розкривають важливість залучення громадськості до формування політики, наголошуючи на важливості рівного доступу до консультацій для всіх верств населення, включаючи маргіналізовані групи.*

Стаття також зосереджується на ролі цифрових технологій у процесі публічних консультацій, висвітлюючи як можливості, так і виклики, пов'язані з їх використанням. Особливо підкреслюється потреба в балансі між інноваціями та захистом конфіденційності та безпеки даних. В статті висвітлено різноманітні підходи до публічних консультацій, які використовуються в Європі, та надано порівняльний аналіз їх ефективності.

На основі аналізу надані комплексні рекомендації щодо удосконалення процедур публічних консультацій в Україні. Підкреслюється, що успішне впровадження цих практик може значно підвищити якість та легітимність політичних рішень в країні, а також сприяти зміцненню демократичних процесів та відкритості урядування.

У заключних висновках статті підкреслюється, що впровадження ефективних практик публічних консультацій в Україні вимагає комплексного підходу, який включає не тільки правові та інституційні реформи, але й культурні зміни у сприйнятті участі громадян у політичному процесі. Це передбачає відповідність міжнародним стандартам та залучення широкого спектру соціальних груп для забезпечення інклюзивності та представництва у процесі прийняття рішень. На основі дослідження, стаття пропонує шляхи інтеграції кращих практик ЄС в український контекст, а також вказує на необхідність подальшого аналізу та вдосконалення цих процедур в умовах постійно змінюваного суспільного та політичного середовища.

Ключові слова: *публічні консультації, електронні публічні консультації, Європейський Союз, легітимність урядових рішень.*

Summary. *This article provides an in-depth analysis of the procedure for conducting public consultations in Ukraine, comparing it with the practices of European Union countries. Significant attention is given to the detailed study of the legal foundations and institutional mechanisms regulating this process. The authors highlight the importance of public involvement in policy formation, emphasizing the necessity of equal access to consultations for all segments of the population, including marginalized groups.*

The article also focuses on the role of digital technologies in the public consultation process, shedding light on both the opportunities and challenges associated with their use. A particular emphasis is placed on the need to balance

innovation with the protection of privacy and data security. Various approaches to public consultations used in Europe are presented, along with a comparative analysis of their effectiveness.

Based on this analysis, comprehensive recommendations are provided for improving the procedures of public consultations in Ukraine. It is underscored that the successful implementation of these practices could significantly enhance the quality and legitimacy of political decisions in the country, as well as contribute to the strengthening of democratic processes and governmental transparency.

In the concluding remarks, the article emphasizes that the implementation of effective public consultation practices in Ukraine requires a comprehensive approach, which includes not only legal and institutional reforms but also cultural changes in the perception of citizen participation in the political process. This entails compliance with international standards and the engagement of a wide spectrum of social groups to ensure inclusivity and representation in the decision-making process. Based on the research, the article proposes ways to integrate the best practices of the EU into the Ukrainian context, and points out the necessity for further analysis and improvement of these procedures in the constantly changing social and political environment.

Key words: *public consultations, electronic public consultations, European Union, legitimacy of government decisions.*

Постановка проблеми. Публічні консультації відіграють ключову роль у формуванні демократичного суспільства, забезпечуючи відкритість та прозорість у процесі прийняття рішень. В Україні, як і в багатьох країнах Європейського Союзу, процедура публічних консультацій є важливим інструментом взаємодії влади та громадянського суспільства. Проте, необхідно відмітити, що в Україні ця процедура перебуває на етапі розвитку

та адаптації до європейських стандартів, в той час як в країнах ЄС вона має більш усталені традиції та практики.

Ця стаття має на меті розглянути основні аспекти проведення публічних консультацій в Україні та порівняти їх з процедурами, що застосовуються в країнах Європейського Союзу. Особлива увага приділяється аналізу правових рамок, механізмів залучення громадськості, а також ефективності цих процесів у контексті забезпечення відкритості та підзвітності влади.

З огляду на ці аспекти, ключовими питаннями для дослідження є: які особливості має процедура публічних консультацій в Україні в порівнянні з країнами ЄС? Які виклики та можливості виникають у процесі її впровадження та адаптації до європейських стандартів? Як забезпечити ефективність та прозорість публічних консультацій, що є важливим чинником демократизації суспільства та підвищення довіри громадян до влади?

Вирішення цих питань має велике значення для подальшого розвитку демократичних процесів в Україні та зближення її законодавчих та інституційних структур до європейських стандартів.

Аналіз останніх досліджень. У сфері публічних консультацій важливу роль відіграє залучення громадськості до політичного процесу. У цьому контексті, В. П. Беглиця і В. М. Ярошенко [1, с. 64-70] акцентують увагу на необхідності публічних консультацій для забезпечення прозорості у прийнятті рішень. Вони аналізують, як ці консультації можуть сприяти збалансованому врахуванню різних інтересів у суспільстві. М. С. Високий і Т. Л. Нагорняк [3, с. 160-162] зосереджуються на взаємодії місцевого самоврядування з громадськістю в Україні. Вони детально розглядають практики та виклики, з якими стикаються місцеві органи влади, і як це впливає на ефективність публічного діалогу.

П. С. Городницький [4, с. 83-85] наголошує на перевагах та викликах електронних публічних консультацій. Він висвітлює, як цифровізація може розширити можливості для участі громадян, одночасно вказуючи на потребу забезпечення доступності та ефективності цих процесів. А. В. Гуржій [5, с. 74-81] досліджує правові аспекти та проблеми, які стоять перед публічними консультаціями. Він підкреслює значення правового поля у створенні ефективного механізму для залучення громадськості та вирішення конфліктів.

О. Бойко [2, с. 32-34] надає узагальнений огляд правового регулювання публічних консультацій в Україні. Її дослідження відкриває перспективи для покращення наявних нормативів та практик, забезпечуючи ефективнішу участь громадянського суспільства.

У своєму дослідженні В. М. Кравчук [6, с. 15-19] аналізує, як консультації з громадськістю можуть служити ефективним інструментом народовладдя. Він підкреслює, що активна участь громадян не лише сприяє легітимності політичних рішень, але й підвищує довіру до органів влади.

Н. Кривокульська та Ю. Богач [7, с. 60-66] у своєму дослідженні розглядають різні форми участі громадськості у місцевому самоврядуванні. Вони демонструють, як різноманітність підходів може впливати на ефективність громадської участі та на розробку політичних рішень. Б. Н. Николаїшин [8, с. 220-226] у своїй статті фокусується на вдосконаленні практик публічних консультацій в Україні. Він аналізує наявні методики та пропонує шляхи підвищення ефективності цих процесів, особливо в контексті розвитку громадянського суспільства.

П. В. Присяжнюк [9, с. 69-75] звертає увагу на проект закону про публічні консультації, який відіграє важливу роль у модернізації правового забезпечення взаємодії між суспільством та державою. Він розглядає цей законопроект як ключовий крок у зміцненні демократичних процесів. М. М. Русинюк [10, с. 123-127] обговорює актуальні виклики та

перспективи в контексті правового регулювання публічних консультацій. Вона вказує на необхідність подальшого розвитку законодавчої бази для забезпечення ефективності та прозорості цих процесів.

Л. М. Усаченко [11] досліджує публічні консультації як ключовий формат взаємодії між урядовими та громадськими структурами. Вона надає порівняльний аналіз міжнародного та українського досвіду в цій галузі. А. В. Чуб [12, с. 147-152] розглядає електронні консультації з громадськістю як новітню форму реалізації публічних прав. Його робота вказує на потенціал цифрових технологій у залученні громадян до управлінських процесів.

О. Ярош [13, с. 154-158] вивчає використання публічних консультацій як інструменту громадського лобіювання, з особливим акцентом на досвіді Волинського регіону.

На основі проведеного аналізу літератури можна визначити кілька ключових аспектів публічних консультацій, які досі не знайшли повного відображення у наукових дослідженнях і які наша стаття прагне дослідити. Зокрема, актуальним залишається питання інтеграції цифрових технологій у процес публічних консультацій. Хоча П. С. Городницький та А. В. Чуб звертали увагу на потенціал електронних консультацій, все ж існує потреба у більш детальному вивченні способів їх ефективного застосування, особливо в українському контексті.

Крім того, важливим аспектом, який потребує подальшого дослідження, є розвиток інституційної та правової основи публічних консультацій в Україні. Роботи А. В. Гуржія, К. Ковриженка та інших дали певне розуміння наявних нормативних рамок, але для забезпечення більшої ефективності та прозорості публічних консультацій необхідно детальніше вивчити можливості їх удосконалення та адаптації до міжнародних стандартів.

Також значним є питання залучення широкого кола громадськості до процесу консультацій. В. М. Кравчук, Н. Кривокульська та Ю. Богач наголошували на важливості активної участі громадян, проте залишається відкритим питання, як забезпечити рівний доступ до процесу консультацій для всіх верств населення, враховуючи різноманітність інтересів та потреб.

Нарешті, існує потреба у більш глибокому дослідженні впливу публічних консультацій на якість та легітимність політичних рішень. Це стосується не лише внутрішнього українського контексту, але й міжнародного досвіду, який може бути корисним для розробки ефективних стратегій залучення громадськості до політичного процесу.

Формулювання цілей статті. Метою нашої статті є комплексне дослідження процедури публічних консультацій в Україні, з акцентом на виявлення ключових викликів та можливостей для їх удосконалення в контексті адаптації до європейських стандартів. Основна увага буде зосереджена на аналізі інтеграції цифрових технологій у процес публічних консультацій, розвитку правової та інституційної основи, забезпеченні рівного доступу до консультацій для різних верств населення, а також оцінці впливу цих консультацій на якість та легітимність політичних рішень в Україні. Ця стаття прагне заповнити наявні прогалини у науковому розумінні цієї теми та внести свій вклад у розвиток ефективних практик публічних консультацій в українському контексті.

Виклад основного матеріалу. У сучасному світі цифрові технології набувають все більшої ролі в різних сферах життя, включаючи процес публічних консультацій. Цифровізація відкриває нові можливості для залучення громадськості, поліпшення доступності та ефективності консультаційних процедур.

Використання цифрових платформ та інструментів може значно розширити досяжність публічних консультацій, дозволяючи залучати більш широке коло учасників. Онлайн-платформи, соціальні мережі, мобільні

додатки та інші цифрові засоби можуть використовуватися для інформування громадян, збору їхніх відгуків та пропозицій, а також для забезпечення прозорості процедур консультацій.

Однак існують певні виклики, пов'язані з цифровізацією процесів публічних консультацій. Перш за все, це стосується питань кібербезпеки та захисту персональних даних учасників. Також важливим є забезпечення доступності цифрових платформ для всіх верств населення, включаючи людей старшого віку та тих, хто мешкає у віддалених або малонаселених районах.

Іншим важливим аспектом є розвиток компетенцій користувачів у сфері цифрових технологій. Навчання та підвищення обізнаності громадян з питань використання цифрових інструментів є ключовим для забезпечення їх активної участі у процесі консультацій.

З огляду на вищезазначене, розвиток інтеграції цифрових технологій у процес публічних консультацій має великий потенціал у контексті збільшення зацікавленості, поліпшення доступності та підвищення ефективності цих процесів. Важливим є також пошук балансу між інноваціями та безпекою, доступністю та компетентністю користувачів.

Окрім цього, звернімо увагу на деякі інші аспекти досліджуваної проблематики. Так, в національному законодавстві також потрібно встановити принципи та етапи проведення публічних консультацій. В цьому випадку потрібно проаналізувати та використати досвід Австрії. У 2008 році Радою Міністрів Австрії було ухвалено «Стандарти участі громадськості», які містять керівні принципи різних етапів консультаційного процесу для всіх сфер публічного управління.

Перший етап «Повідомлення про консультацію» містить підготовчу роботу, а саме обрання цільової групи й активне спілкування із зацікавленою громадськістю електронною поштою.

Другий етап «Складання матеріалу для учасників» має містити:

- 1) зрозумілий та стислий виклад теми, який надає можливості громадськості прийняти рішення про участь в обговоренні;
- 2) пояснення потреби проведення консультації;
- 3) перелік учасників дискусії;
- 4) окреслення конкретних питань для обговорення;
- 5) визначення способів надання коментарів (інтернет-сторінка, факс, телефон, особисто тощо);
- 6) дані контактної особи, відповідальної за технічну підтримку проекту тощо.

Третій етап «Запрошення надавати коментарі» має гарантувати рівні умови надання коментарів для різних цільових груп.

На останніх етапах відбувається публікація та скринування отриманих коментарів, а також інформування громадськості про рішення із вказівкою джерела оприлюднення та публікації звіту та пояснень [14].

На Мальті з метою підвищення ефективності, прозорості та залучення громадськості у процеси реалізації проектів, прийняття законів та розроблення нових стратегій також була розроблена ініціатива е-органів державної влади. Ініціатива включає в себе надання електронних послуг органами державної влади. Онлайн консультації поділено на чотири етапи:

- 1) відкриті консультації;
- 2) закриті консультації;
- 3) публікація зворотного зв'язку;
- 4) результати консультацій.

Організовано безкоштовні базові курси інформаційно-комп'ютерних технологій для ознайомлення громадян з принципами використання інструменту [15].

Варто звернути увагу на ту обставину, що розвиток правової та інституційної основи публічних консультацій, а також забезпечення рівного доступу до них для різних верств населення, є важливими елементами

ефективного демократичного управління. Європейський Союз та його країни-учасниці демонструють значний прогрес у цьому напрямку, встановлюючи стандарти та практики, які можуть служити прикладом для України.

У країнах ЄС значна увага приділяється розробці та вдосконаленню законодавчих рамок, які регулюють проведення публічних консультацій. Це включає створення прозорих механізмів участі громадян, забезпечення доступу до інформації та врахування відгуків громадськості у процесі прийняття рішень. Такі підходи сприяють зростанню довіри до уряду та підвищенню якості державного управління.

Забезпечення рівного доступу до консультацій для всіх верств населення є ще одним ключовим аспектом. В ЄС активно працюють над впровадженням інклюзивних практик, що дозволяють залучати до діалогу маргіналізовані групи, забезпечуючи рівність участі та врахування різноманітних точок зору. Це включає використання різних форматів консультацій, доступних як онлайн, так і офлайн, для гарантування участі якомога ширшого кола громадян.

Інтегруючи цей досвід у свої практики, Україна може значно покращити ефективність та прозорість процесів публічних консультацій, а також забезпечити більшу відкритість та відповідальність влади перед громадянами.

Зазначимо, що вплив публічних консультацій на якість і легітимність політичних рішень в Україні може бути значно підвищений за допомогою використання позитивного досвіду держав-учасниць Європейського Союзу. ЄС демонструє, що активна участь громадськості в політичному процесі забезпечує більш глибоке та різнобічне розуміння проблематики, що, у свою чергу, покращує якість прийнятих рішень. Це також сприяє створенню більш відповідального та прозорого урядування.

У контексті України, інтеграція принципів публічних консультацій може сприяти підвищенню довіри до державних інституцій та поліпшенню взаємодії між урядом та громадянами. Це також може вплинути на зменшення соціального напруження та конфліктності в суспільстві, оскільки залучення до дискусії дозволяє краще враховувати різні точки зору та інтереси.

Забезпечення рівного доступу до публічних консультацій для всіх груп населення, включаючи маргіналізовані та вразливі верстви, є важливим аспектом для України. Це дозволить створити більш інклюзивний політичний процес, який буде відображати різноманітність українського суспільства. Європейський досвід показує, що такий підхід може значно покращити якість політичного діалогу та прийняття рішень.

Таким чином, усвідомлене впровадження ефективних механізмів публічних консультацій з урахуванням європейського досвіду може стати ключовим фактором у покращенні політичного процесу в Україні, підвищуючи якість ухвалених рішень та їх легітимність у очах громадськості.

У контексті публічних консультацій в Україні існує низка дискусійних питань, які потребують глибокого аналізу та вивчення. Перш за все, це стосується розробки та впровадження ефективних механізмів залучення громадськості до процесу прийняття рішень. Актуальним є питання створення прозорих та доступних каналів комунікації між урядом та громадянами, а також механізмів врахування їх думок і пропозицій.

Іншою дискусійною проблемою є забезпечення рівного доступу до публічних консультацій для різних груп населення, включаючи маргіналізовані верстви. Це включає в себе як вирішення питань доступності інформації, так і розробку інклюзивних форматів участі.

Крім того, важливим аспектом є визначення ступеня впливу публічних консультацій на якість та легітимність політичних рішень.

Дискусія в цій сфері зосереджується на оцінці ефективності наявних практик та шукає шляхи їх удосконалення.

Останнім, але не менш важливим, є питання інтеграції цифрових технологій у процес публічних консультацій. Використання цифрових платформ може значно розширити можливості для участі громадян, але водночас порушує питання безпеки даних та цифрового розриву.

Ці та інші дискусійні аспекти вимагають уваги та детального вивчення для розробки ефективної та інклюзивної системи публічних консультацій в Україні.

У контексті публічних консультацій в Україні, ключовим аспектом є розвиток та удосконалення законодавчої та нормативної бази. Це включає створення чітких, прозорих та дієвих нормативних актів, які регулюють процес залучення громадськості, забезпечуючи широкий доступ до інформації та ефективно врахування громадської думки у прийнятті рішень.

Також важливо зосередитись на розвитку інституційної структури, що підтримує публічні консультації. Це передбачає створення спеціалізованих органів або підрозділів у державних інституціях, які б відповідали за організацію, координацію та моніторинг процесів залучення громадськості.

Забезпечення рівного доступу до публічних консультацій для всіх верств населення також є критичним. Необхідно вжити заходів для включення маргіналізованих груп, зокрема через розвиток інклюзивних підходів та форматів участі.

На завершення, необхідно акцентувати на інтеграції цифрових технологій у процес публічних консультацій. Це передбачає розробку безпечних, доступних та ефективних онлайн платформ для залучення громадян.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Висновки з дослідження процесу публічних консультацій в Україні відображають глибокий потенціал для розвитку демократичних практик та вдосконалення

взаємодії між державою та громадянами. Цей процес не лише забезпечує ширше залучення громадськості до управлінських рішень, але й сприяє підвищенню їх якості та прозорості. Ефективне впровадження публічних консультацій потребує ретельного розроблення правових та інституційних рамок, а також впровадження сучасних технологій для забезпечення ширшої участі.

Важливим аспектом є розвиток інклюзивних методів залучення, які враховують потреби різних соціальних груп. Це сприятиме формуванню більш гармонійного та справедливого суспільства, де кожен голос має значення. З іншого боку, важливо забезпечити, щоб цифровізація не створювала бар'єрів для участі окремих груп населення, особливо в контексті цифрового розриву.

Останнім, але не менш важливим, є визнання того, що публічні консультації можуть істотно впливати на легітимність політичних рішень. Залучаючи громадян до обговорення та формування політики, уряди не лише збільшують довіру до своїх рішень, але й сприяють створенню більш стійких та відповідальних управлінських рішень.

Таким чином, публічні консультації є ключовим елементом сучасного управління, який вимагає уваги, інновацій та постійного вдосконалення для забезпечення відкритості, прозорості та ефективності у процесах прийняття рішень.

Література

1. Беглиця В. П., Ярошенко В. М. Місце публічних консультацій у прийнятті політичних рішень. *Наукові праці [Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу "Києво-Могилянська академія"]*. Серія: Політологія. 2014. № 248(236). С. 64-70.

2. Бойко О.П. Правове регулювання публічних консультацій в Україні. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського*. Серія: Державне управління. 2021. Том 32 (71), № 2. С. 32-36.
3. Високий М. С., Нагорняк Т. Л. Взаємодія органів місцевого самоврядування з громадськістю в Україні. *Прикладні аспекти сучасних міждисциплінарних досліджень: матеріали I Всеукраїнської науково-практичної конференції* (Вінниця, 26 листопада 2021). Вінниця: ДонНУ імені Василя Стуса. 2021. 205 с. С. 160-162.
4. Городницький П. С. Електронні публічні консультації. *Філософські, методологічні та психологічні проблеми права: матеріали VIII Всеукраїнської науково-теоретичної конференції* (Київ, 26 листопада 2020). 2020. С. 83-85.
5. Гуржій А. В. Публічні консультації: актуальні проблеми та перспективи правового регулювання. *Правові горизонти*. 2017. Вип. 5(18). С. 74-81.
6. Кравчук В. М. Ефективність консультацій з громадськістю як інструменту народовладдя. *Часопис Київського університету права*. 2015. № 2. С. 15-19.
7. Кривокульська Н., Богач Ю. Аналіз форм участі громадськості у місцевому самоврядуванні. *Економічний аналіз*. 2020. Том 30, № 4. С. 60-66.
8. Николаїшин Б. Н. Публічні консультації в Україні: практика застосування та шляхи підвищення ефективності. *Ефективність державного управління*. 2013. Вип. 35. С. 220-226.
9. Присяжнюк П. В. Проект закону про публічні консультації в контексті модернізації правового забезпечення комунікації між суспільством та державою. *Аспекти публічного управління*. 2019. № 7(8). С. 69-75.

10. Русинюк М. М. Публічні консультації: актуальні проблеми та перспективи правового регулювання. *Право та державне управління*. 2018. № 3(32). С 123-127.
11. Усаченко Л. М. Публічні консультації як базовий формат відносин урядових та громадських структур: світовий та український досвід. *Державне будівництво*. 2008. № 2. URL: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/DeBu_2008_2_73.pdf (дата звернення: 14.11.2023).
12. Чуб А. В. Електронні консультації з громадськістю як форма реалізації суб'єктивних публічних прав. *Право і суспільство*. 2020. № 6-2. С. 147-152.
13. Ярош О. Публічні консультації як інструмент громадського лобювання: Волинський регіон. *Українська національна ідея: реалії та перспективи розвитку*. 2008. Вип. 20. С. 154-158.
14. Comparative Overview of European Standards and Practices in Regulating Public Participation. *The International Center for Not-for-Profit Law (ICNL)*. URL: <https://www.icnl.org/wp-content/uploads/ECNL-Comparative-Overview-Participation-in-Law-Making.pdf> (дата звернення: 14.11.2023).
15. Latest Public Consultations. *Publicconsultation.gov.mt: government services and information*. URL: <https://www.gov.mt/en/publicconsultation/pages/default.aspx> (дата звернення: 14.11.2023).

References

1. Behlytsia, V. P., & Yaroshenko, V. M. (2014). Mistse publichnykh konsultatsii u pryiniatti politychnykh rishen [Site of public consultation in policy decisions]. *Naukovi pratsi [Chornomorskoho derzhavnoho*

universytetu imeni Petra Mohyly kompleksu "Kyievo-Mohylianska akademiia"]. Serii: *Politolohiia*, 248(236), 64-70 [in Ukrainian].

2. Boiko, O.P. (2021). Pravove rehuliuвання publichnykh konsultatsii v Ukraini [Legal regulation of public consultations in Ukraine]. *Vcheni zapysky TNU imeni V.I. Vernadskoho*. Serii: *Derzhavne upravlinnia*, 32 (71), 2, 32-36 [in Ukrainian].
3. Vysoky, M. S., Nahorniak, T. L. (2021). Vzaiemodiia orhaniv mistsevoho samovriaduvannia z hromadskistiu v Ukraini [Interaction of local self-government bodies with the public in Ukraine]. Prykladni aspekty suchasnykh mizhdystsyplinarykh doslidzhen: materialy I Vseukrainskoi naukovo-praktychnoi konferentsii. (pp. 160-162). Vinnytsia: DonNU imeni Vasylia Stusa [in Ukrainian].
4. Horodnytskyi, P. S. (2020). Elektronni publichni konsultatsii [Electronic public consultations]. Filosofski, metodolohichni ta psykholohichni problemy prava: materialy VIII Vseukrainskoi naukovo-teoretychnoi konferentsii (pp. 83-85). [in Ukrainian].
5. Hurzhii, A. V. (2017). Publichni konsultatsii: aktualni problemy ta perspektyvy pravovoho rehuliuвання [Public consultations: topical issues and prospects of legal regulation]. *Pravovi horyzonty*, 5(18), 74-81 [in Ukrainian].
6. Kravchuk, V. M. (2015). Efektyvnist konsultatsii z hromadskistiu yak instrumentu narodovladdia [The effectiveness of public consultation as a tool for democracy]. *Chasopys Kyivskoho universytetu prava*, 2, 15-19 [in Ukrainian].
7. Kryvokulska, N., & Bohach, Yu. (2020). Analiz form uchasti hromadskosti u mistsevomu samovriaduvanni [Analysis of forms of public participation in local government]. *Ekonomichnyi analiz*, 30 (4), 60-66 [in Ukrainian].
8. Nykolaishyn, B. N. (2013). Publichni konsultatsii v Ukraini: praktyka zastosuvannia ta shliakhy pidvyshchennia efektyvnosti [Public consultations

- in Ukraine: practice of application and ways of efficiency increasing]. *Efektivnist derzhavnoho upravlinnia*, 35, 220-226 [in Ukrainian].
9. Prysiazhniuk, P. V. (2019). Proekt zakonu pro publichni konsultatsii v konteksti modernizatsii pravovoho zabezpechennia komunikatsii mizh suspilstvom ta derzhavoiu [Draft bill on public consultation in the context of the modernization of legal provision of communication between the society and the state]. *Aspekty publichnoho upravlinnia*, 7(8), 69-75 [in Ukrainian].
 10. Rusyniuk, M. M. (2018). Publichni konsultatsii: aktualni problemy ta perspektyvy pravovoho rehuliuвання [Public consultations: actual problems and prospects for legal regulation]. *Pravo ta derzhavne upravlinnia*, 3(32), 123-127 [in Ukrainian].
 11. Usachenko, L. M. (2008). Publichni konsultatsii yak bazovyi format vidnosyn uriadovykh ta hromadskykh struktur: svitovy i ta ukraïnskyi dosvid [Public consultations as base format of relations of governmental and public structures: world and Ukrainian experience]. *Derzhavne budivnytstvo*, 2, Retrieved from http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/DeBu_2008_2_73.pdf [in Ukrainian].
 12. Chub, A. V. (2020). Elektronni konsultatsii z hromadskistiu yak forma realizatsii subiektyvnykh publichnykh prav [Electronic consultations with the public as a form of realization of subjective public rights]. *Pravo i suspilstvo*, 6-2, 147-152 [in Ukrainian].
 13. Yarosh, O. (2008). Publichni konsultatsii yak instrument hromadskoho lobiiuvannia: Volynskyi rehion [Public consultations as a tool of public lobbying: Volyn region]. *Ukrainska natsionalna ideia: realii ta perspektyvy rozvytku*, 20, 154-158 [in Ukrainian].
 14. Comparative Overview of European Standards and Practices in Regulating Public Participation. The International Center for Not-for-Profit Law

(ICNL). Retrieved from <https://www.icnl.org/wp-content/uploads/ECNL-Comparative-Overview-Participation-in-Law-Making.pdf>.

15. Latest Public Consultations. Publicconsultation.gov.mt: government services and information. Retrieved from <https://www.gov.mt/en/publicconsultation/pages/default.aspx>.